

Janez Bilc, slovenski pisatelj.

Njegov lastni življenjepis. — Priobčil Viktor Steska.

Lani, 13. julija 1906, je umrl v svojem rojstnem kraju, v Ilirski Bistrici, duhovnik in slovenski pisatelj Janez Bilc. Že v rani mladosti je bil ta mož sklenil, da posveti vse svoje dušne moči domovini, a bolezen mu je, žal, bila vse življenje na poti, da ni mogel storiti, kolikor bi bil hotel. A kolikor je mogel, je storil.

Kaj je bil Janez Bilc slovenskemu slovstvu, sta že precej natančno popisala Josip Marn v „Jezičniku“ XXX., str. 14–20. in dr. Glaser v „Zgodovini slovenskega slovstva“ III., str. 187–191. in 304/5. Ker pa je bil Janez Bilc tudi „Dom in Svetov“ so-trudnik,¹⁾ naj njegovim bravcem še on sam opiše svoje življenje, kakor ga je očrtal v pismu do pokojnega Jožefa Benkoviča 29. januarja l. 1899. Vendar preden podamo njegov lastni življenjepis, ozrimo se nekoliko na njegovo slovstveno delovanje.

Kot pisatelj se je Janez Bilc že v šesti šoli oglasil v „Novicah“ l. 1858. Odslej je pridno priobčeval svoje spise po raznih listih. „Novicam“ je ostal zvest so-trudnik mnogo let. Zlasti je bil za oni čas pomenljiv članek, ki ga je priobčil v „Novicah“ l. 1871.: Nekoliko misli o naših šolskih zadevah. Za „Zgodnjo Danico“ in njeno naslednico „Danico“ je pisal od l. 1857. do zadnjega letnika, 1905. Od l. 1858. dalje je objavil nekaj spisov v „Slovenskem Glasniku“. Nahajamo ga pa tudi med so-trudniki „Mohorjeve družbe“. Leta 1865. je čitati njegovo ime med pisatelji v „Koledarčku“; istotako je spisal za „Koledar“ l. 1891. članek Slovenski drvarji na tujem (str. 100–105.) in l. 1895. življenjepis Antona pl. Valenčiča, c. in kr. generalnega majorja. Več prigradnih pesmic in dopisov je spisal za „Slovenca“, kjer je obelodanil v podlistkih tudi nekoliko črtic iz svojega življenja. Nekaj prav lepih njegovih pesmic je izšlo v „Dom in Svetu“ l. 1889., str. 69., in Pomladanske slike str. 101. V „Vodnikovem albumu“ str. 74. je še kot dijak objavil pesem Valentinu Vodniku o veseli stoletnici 3. februarja 1858.

Poleg teh manjših opisov je objavil tudi večja dela, ki naj tu sledé:

Pervenci. Poezije Janeza Bilca. V Ljubljani, 1864. 160. Stran 80. Natisnil J. Blaznik. Izdal A. Janežič v „Cvetju iz domačih in tujih logov“.

¹⁾ Njegovo sliko je „Dom in Svet“ objavil že leta 1906. str. 508.

Prevoda dveh spisov Kristofa Šmida: Sveti večer. Celovec, 1867. — Bogomir, mladi puščavnik. 1867.

Prestave najlepših himen sv. cerkve. Poslovenil J. Bilc. Del I. Ponatis iz „Zgodnje Danice“. V Ljubljani. 1869. 80. Str. VI+42. Natisnil J. Blaznik.

Prestave najlepših himen sv. cerkve. Poslovenil J. Bilc. Del II. Ponatis iz „Zgodnje Danice“. V Ljubljani. 1881. 80. Str. 66.

Tarbula, krščanska junakinja je izšla v „Zgodnji Danici“ l. 1868., v „Danici“ l. 1899. in posebej natisnjena l. 1899. Str. 49.

„Novice“ l. 1870. so prinesle: Smrt Smail-Age Čengiča, ki je v ponatisku izšla z naslovom: Smrt Smail-Age Čengiča. Po Ivanu Mažuraniću poslovenil Janez Bilc. V Ljubljani. 1870. 160. Str. 54. Natisnil J. Blaznik.

V „Zg. Danici“ je l. 1887. priobčil: Sveta Družina. Poljski spisal J. B. Zaleški. Prosto poslov. J. Bilc. — Popravljen izdaja je izšla v „Drobtinica“ XXIX. l. 1896., str. 6–24.

L. 1887. so „Drobtinice“ priobčile Venček pesmi o svetih dnevih, v „Zg. Danici“ l. 1888. so pa izšle Cerkevne himne Kraljici presvetega Rožnega venca I–IV.

Bilc je spisal tudi celo vrsto narodopisnih in zgodovinskih člankov. V „Novicah“ so izšli spisi: Popis Bistriške doline, Šege in navade Bistriške doline, Čiči in Čičarija, Kočani, Trsački grad, Pravljica o Kurentu; v „Slovenca“: Na Mune; v „Dom in Svetu“, 1892: Bistrica in Trnovo; v „Slovenskem Glasniku“, 1862: Tri dni v Cirknici; v „Zgod. Danici“, 1877: Spomini na Oglej; v „Škofijskem Listu“ l. 1880. (Laibacher Diöcesanblatt) str. 34. in dalje: Kronika fare Trnovske na Notranjskem, in v „Danici“ l. 1905.: Črtice iz župne kronike Trnovske na Notranjskem.

Bilc je torej v prvi vrsti pesnik, ki je skoro pol veka prepeval Bogu in domovini v čast. Mnogo pesmi je iz drugih jezikov prevel v slovenščino, zlasti cerkvene himne. Ti prevodi so se mu deloma dobro posrečili. V njegovih pesmicah sicer zastonj iščemo visokega poleta, živih slik, izklesanih stavkov in oglašene oblike, kjer ne bi bilo mogoče ničesar več izboljšati; vendar tekó nekatere kitice, zlasti iz poznejše dobe, dokaj gladko in imajo prikupno vsebino. Kako pristrčna je pesem Upa n je v „Dom in Svetu“, 1889, str. 69.! Za zgled stoj tu zadnja kitica:

Oj upa sladko tolažilo,
zemljanom poslano z neba,
ti srcem si bolnim zdravilo,
ti dvigaš, pomlajaš duha!

Nič manj prijetne niso Pomladanske slike („Dom in Svet“, 1889, 101). Ko čitaš vrstice:

Ko radost nova vse stvari navdaja,
da gora se oživlja in raván:
i meni radost nova v srcu vstaja,
in pesmi jasne mi hité na dan --

ali si moreš misliti, da poje tako vesele pesmice petdesetleten mož?

Prav tako je jezik v drugi izdaji Svete družine („Drobtinice“, 1896) in v Tarbuli pravilen in blagoglasen.

Tudi nevezani spisi Bilčevi so po obliki dosti dobri, poučni in pogostoma pristrčni. Iz vseh se vidi, da se je pisatelj trudil v lepi obliki podajati koristno vsebino.

Bilc je v mladosti mnogo obetal, a huda bolezen, ki ga je skoro vse življenje nadlegovala, mu ni dovoljevala, da bi se mogel svojim željam in svojemu trudu primerno povzpeti. Idealen v svojem mišljenju, je želel vse za dobro in plemenito vneti. Njegova dela niso imela velikih uspehov, a delal je mnogo in porabil dobro svoje zmožnosti.

Tu naj zdaj sledi njegov lastni življenjepis!

* * *

V Zagorju na Pivki stoji tik ceste, katera pelje iz Ilirske Bistrice v vas, velika, s slamo krita hiša z gospodarskim poslopjem. To je hiša stare zagorske družine; že več ko dvesto let gospodarijo tu Bilci. Iz te hiše se je pred kakimi 150 leti preselil v Ilirsko Bistrico mlajši gospodarjev brat, Janez Bilc. Krošnjaril je po vaseh, kupčeval z raznim blagom ter si s prihranjenim denarjem v Bistrici sezidal hišico in si nakupil nekaj zemlje. Njegov sin Anton je hišo vzdignil in razširil kupčijo in gospodarstvo tako, da je bil za tiste čase še precej premožen. Anton je imel več otrok, med njimi je bil France Bilc, duhovnik, prijatelj Vodnikov, domorodec in pisatelj slovenski (gl. „Koledar družbe sv. Mohorja“ za l. 1865.). Ta mož je še mlad umrl v Harijah na Notranjskem. Njegova žalostinka o Vodnikovi smrti se nahaja v „Vodnikovem albumu“.

Brat duhovniku Francetu je bil Miha, ki se je bil priženil na sosedovo posestvo ter je bil imovit in zelo spoštovan mlinar in kmetovalec. Sin mu je bil dobro znani in na Reki jako priljubljeni kapucin o. Ljudovik, ki je pred nekaj leti v reškem samostanu umrl.

Po očetu Antonu Bilcu je prevzel gospodarstvo najstarejši sin Janez. Ta mož je bil za tiste čase ne navadno omikan in izobražen. Obiskoval je par let šolo v Ljubljani in na Reki ter je govoril in pisal prav dobro slovenski, nemški in italijanski, kakor

mi kažejo njegova stara pisma. Bil je jako pogumen in podjeten; imel je veliko lesno trgovino in bil celo zakupnik užitnine v treh okrajih, v bistriškem, podgrajskem in vološkem. Bil je poštenjak, čigar dobroto so nekateri ljudje zlorabili. Razne izgube in nesreče pri kupčiji pa tudi nekoliko prevelika potratnost so provzročile, da je prišel mož skoraj ob vse premoženje. L. 1845. je spremil svojo hčer, soprogo c. kr. davkarja v Bistrici, v Krško. V Ljubljani je zbolel in v Krškem je po kratki boleznini umrl. Njegov starejši sin Jožef je prevzel po očetu ostalino nekdanjega Bilčevega posestva. Bil je ta Jožef Bilc oče pisatelja teh vrstic.

Moj oče je bil jako nadarjen in omikan mož. Obiskoval je kot deček domačo šolo v Trnovem, ki je bila ravno v tistem času ustanovljena, in se potem šolal nekaj let na Reki. Govoril in pisal je dobro slovenski, nemški in laški jezik. V sodnijskih zadevah je bil jako izveden, zatorej so ga hodili sosedje in drugi kmetje za svete popraševati ter mu nosili sodnijska pisma, da bi jih prebral in raztolmačil. Bil je priljuden, postrežljiv in sploh spoštovan mož. Soproga mu je bila Sankta Koprivec, porojena v Trstu od slovenskih staršev, ki so se bili preselili z Dolenjskega v mesto. Izmed več otrok sem bil jaz najstarejši, rojen 7. januarja 1839.

Srečni smo bili otroci, da smo imeli dobro in blago mater, ki je bila tiha, delavna in pobožna žena in ki se je trudila, da bi nas lepo vzgojila, ter nas je pristrčno ljubila. — Oče so čakali 74. leto; mater pa nam je smrt zgodaj pobrala; umrli so ob koleri l. 1855., takrat ko sem izgubil eno leto mlajšega brata Antona in malo sestrico, ki počivata z materjo v skupnem grobu.

Dovršivši sedmo leto sem začel obiskovati župnijsko šolo v Trnovem, kjer je poučeval stari učitelj Janez Klemenčič, Idriječan. Že malim dečkom je mož vtepal v glavo blaženo nemščino. V prvem letu smo se šolarji že učili nemškega branja in se morali učiti nemške besede na pamet. Večji šolarji so bili kaznovani, ako so v šolskih urah govorili slovenski. Učili smo se tudi nekoliko slovenski brati, pa to se je bolj zanemarjalo in preziralo; v prvi vrsti je bila vedno nemščina. Ni čuda, da so se res nekateri šolarji navadili nekoliko brati in pisati ter žlobudrati nemški; v domačem jeziku pa ni znal nihče napisati pravilno par stavkov. Leta 1849. je učitelj Klemenčič umrl in na njegovo mesto je prišel zopet Idriječan Leopold Belar, pozneje znani šolski vodja, organist in skladatelj. Umevno je, da se je zdaj v šoli vse izpremenilo. Potisnjena je bila nemščina na drugo mesto in na njeno mesto je stopil domači slovenski jezik. Belar je bil izvrsten učitelj; v par mesecih so se šolarji pri njem več naučili kakor prej

v par letih. Z novim učiteljem je prišel tudi nov dekan in župnik Anton Grašič v Trnovo, mož, ki je bil vnet za vse lepo in dobro ter je tudi imel gorko srce za šolo in šolsko mladino. Večkrat je prihajal v šolo ter se živo zanimal, kako se poučuje in vzgaja mladina. Pri slovesnem izpraševanju so se delila šolska darila, domača godba pa je svirala. Pisavca teh vrstic je doletela sreča, da je kot obdarovanec prinesel domov lepe bukvice, če se ne motim, Slomšekove: „Blaže in Nežica“. To je še bolj utrdilo očetov sklep, da me popelje jeseni v Ljubljano nadaljevat šole. Ker pa je bil oče zadržan, me je izročil konec septembra 1850 sorodniku J. L-u, ki me je peljal s svojim sinom Aleksandrom v Ljubljano. Ni mi treba omenjati, kako težko sem se ločil od doma in od preljubih staršev in bratov. Zapisal me je L. v tretji, po sedanjem v 4. razred glavne šole. Učitelj mi je bil Martin Ivanetič, ki je vse predmete temeljito poučeval. Kdor je hotel, se je pri tem učitelju mnogo naučil. Edino napako je imela šola, da se je preveč nemčilo. Posebno slabo je bilo, da smo se dečki, ki smo prav malo nemški razumeli, učili krščanski nauk, zgodbe sv. pisma in evangelije po nemških knjigah. Da bi nam katehet Juri Zavašnik vsaj tvarino poprej slovenski razlagal in pojasnjeval, pa to je le redkokdaj storil; — bilo je vse nemško in neizrečeno trda se je godila učencem. Nikdar ne pozabim, s kako muko sem se učil in doslovno pripovedoval zgodbo o egiptovskem Jožefu, ki je nisem polovice razumel. Vendar sem srečno premagal tudi te težave in veselja mi je srce igralo, ko sem pri izpitu koncem leta zapazil med poslušavci očeta in ko je vodja Slakar med pohvaljenimi učenci bral tudi moje ime.

Prihodnje leto 1851. sem vstopil v prvi gimnazijski razred. Bil je takratčasni vodja zavodu neki profesor Lužar, dokler ni prišel pravi ravnatelj vrli Ivan Nečasek, Čeh, ki je uspešno in izvrstno vodil gimnazijo. Katehet na nižji gimnaziji je bil priletni, blagi Jožef Globočnik, katerega so šaljivo Arona imenovali, ker je bil res pravi Aron, ki je imel v sorodstvu mnogo duhovnikov, ki so imeli le njegovo dobrotljivost zahvaliti, da so se zamogli izšolat. Bil je Globočnik blaga duša „verus Israelita“, ki smo ga kakor očeta ljubili in spoštovali. Razen veronauka je predaval tudi slovenščino. Med učitelji je bil tudi dr. Gregor Tušar, ki je kot star upokojen profesor pred nekaj leti v Gorici umrl. Tušar je bil v naši župniji, v Trnovem, duhovni pomočnik in je bil prijatelj mojemu očetu. Jako originalen in čuden človek je bil profesor Heinz, trd Nemeč, ki menda besedice slovenske ni razumel. Učil je večjidel naravoslovje. Par besed, ako mu jih je učenec prav odgovoril, mu je zadostovalo za odličen red v spri-

čevalu, pa tudi malenkost, ako je nisi pogodil, je bila včasih dovolj, da si siromak vjel dvojko. Spominjam se, da me je nekoč poklical iz klopi ter mi pokazal s palico na podobi naslikano čudno in redko žival. Po sreči sem pred uro ogledoval podobe in tako sem pogodil ime živali. Vesel me je poslal Heinz v klop ter mi zapisal najboljši red. Najbolj smo se učenci bali profesorja „starega Pogorelca“, ki je v drugi in tretji šoli učil latinščino. Bil je mož resnoben, strog, natančen, uzor pravega pedagoga. Pri njem je vladal v šoli mir kakor v cerkvi; zadostovalo je, da je mož ostro pogledal, in nihče se ni upal šepetati. Pri Pogorelcu smo se latinščine dobro in temeljito učili, postavili smo si temelj daljnemu učenju. Profesor Melcer je z vnemo in navdušeno predaval zgodovino. Bil je ta mož dobrega, blagega srca. Mislim, da ni nikdar nobenemu učencu škodoval.

Pravi učenjak, posebno v jezikoslovju, je bil stari profesor Peter Petrucci, mož sicer prileten, pa vesel, navdušen, bistrega mladeniškega duha. Da ste ga slišali in videli, kako razvnet je bil, ko je s krepkim glasom mladim dijakom tretjega ali četrtega razreda bral ali deklamiral kako Schillerjevo balado n. pr. „Grofa Habsburškega“, ali „Borbo z zmajem“, ali kaj drugega. Predaval je klasične jezike v višjih razredih, na nižji gimnaziji je učil nemščino. Bil je pa velik prijatelj slovenščine in posebno goreč spoštovatelj našega Vodnika. Bil je rodom Italijan, če se ne motim, Tržačan. V tretjem razredu nam je dal nalogo, naj opišemo po svoji domišljiji po narodni pravljici, kako je silen podzemeljski zmaj porušil in pokončal neko mesto, čigar prebivalci so bili zlobni in brezbožni, in kako je potem nastalo v dolini jezero, kjer je prej stalo nesrečno mesto. Ako je kdo zmožen, sme to zgodbo v pesmi opisati. „Poskusite se v poeziji!“ — Par učencev je bilo tako predrznih, da je izdelalo nalogo v verzih in med temi sem bil tudi jaz. Naredil sem po meri in po obliki neke v berilu se nahajajoče Salisove pesmi kakih 30 ali 40 vrstic. Ta originalna in čudno skovana pesem se je začejala:

Donner brüllten, Blitze spielten — an dem grauen
Himmelszelt,
Und verdunkelt war der Sonne — schöne goldne
Krone,
Als ob gieng zu Grund die Welt.

Par dni pozneje je prišel Petrucci s šopom zvezkov pod suknjo v šolo, prebral mojo poetiško nalogo in me pohvalil: „Bravo, le tako naprej. Seveda pomankljiva je pesem in ne brez napak, vendar za Vaša leta in za Vaše znanje dobra.“

Petrucci je pokazal in prebral pesem profesorju Melcerju, ki mi je popoldne pri zgodovinski uri

rekel: „Učite se in urite se v pisavi, in ako boste kdaj kaj pisali, pišite slovenski! Kaj hočete z nemščino!“ — Te besede dobrega Melcerja sem si zapisal v srce in že takrat sem se začel zanimati za slovensko slovstvo in z veseljem sem prebiral spise v slovenskih berilih in v drugih knjigah, ki sem jih mogel dobiti.

L. 1855. sem zvršil spodnjo gimnazijo. Konec šolskega leta je huda morivka kolera morila ljudi po Kranjskem. Meni je v istem tednu pobrala mater, brata in sestro. Našel sem doma v očetovi hiši nepopisno žalost. Po minulih počitnicah sva z očetom sklenila, da bom na Reki, kjer je bila takrat nemška gimnazija, šole nadaljeval. In res sem se vpisal v 5. razred na Reki ter dovršil l. 1859. osmo šolo ter prejel spričevalo zrelosti. Več o svojem šolanju na Reki in o bivanju v semenišču sem priobčil v osmih podlistkih v „Slovincu“ decembra 1898. Z Reke sem začel dopisovati „Novicam“ in „Danici“ in tudi novoustanovljenemu „Slovenskemu Glasniku“. Prvi poskusi, večjidel krajepisne črtice, so bili natisnjeni v „Novicah“ in „Zgodnja Danica“ je prinesla par nabožnih pesmi, med njimi dramatičen prizor „Pred jaslicami“. Vse je bilo pomanjkljivo in okorno. Veselilo me je pa, da so uredniki sprejemali moje vrstice; zato sem nadalje dopisaval.

Naj tukaj še omenim, kako sem se seznanil z blagim očetom koroških Slovencev, z ranjkim Andrejem Einspielerjem. — Bilo je o počitnicah po sedmi šoli. Vračal sem se od izprehoda zvečer domov in srečal blizu bistriške podružne cerkve neznanega mi duhovnika, katerega sem spoštljivo pozdravil. Duhovnik se ustavi in me prijazno nagovori: „Vi ste gotovo dijak?“

„Da, gospod, sedmošolec reške gimnazije.“

„Ste-li tu doma ali ste tujec?“

„Bistričan sem, Janez Bilc.“

„Drago mi je, da Vas zdaj poznam. Jaz pa sem „Slovenski Prijatelj“ iz Celovca. Potoval sem po Istri, bil na Reki in na Trsatu. Nabiral sem svojemu listu podpornikov in sotrudnikov med duhovniki. Zdaj se vračam domov. Imamo še uro časa, da odrine poštni voz. Vabim Vas seboj v bližnjo gostilno na kozarec vina.“

Kdo je bil srečnejši od mene, ko sem se tako nenadoma sestal z Einspielerjem. Šla sva v gostilno. V prijaznih pogovorih mi je kratki čas v trenutku potekel. Kmalu je pridrdral poštni voz, ki mi je blagega Andreja odpeljal. Videl ga nisem nikdar več.

O počitnicah sem rad obiskaval prijazne trnovske duhovnike, posebno vrlega dekana Antona Grašiča, ki mi je bil vedno očetovski naklonjen. Posojal mi je knjige, vabil me je na obede, jemal s seboj na šolske izpite v bližnje duhovnije. Tako sem se na-

vzel spoštovanja in ljubezni do duhovnikov in do vzvišenega duhovskega stanu. Vsekako ravnajo prav in modro duhovniki, da so prijazni do dijakov in da jih v počitnicah vabijo v svojo družbo. Marsikak predsodek izgine pri mladini po takem prijateljskem občevanju in pogostokrat stopi na njegovo mesto zaupljivost, prijateljstvo in čut spoštovanja.

L. 1859. sem bil sprejet v ljubljansko duhovsko semenišče. Izpolnila se mi je želja, ki sem jo gojil v srcu od začetka svojega šolanja. Stopil sem v hišo posvečeno „čednosti in vedi“ s čustvi, kakor jih ima brodar, ki je po dolgi vožnji po nevarnem morju priveslal v mirno in varno luko.

Vodja semenišča je bil stari kanonik Novak, mož strog, včasih tudi nekoliko osoren, a dobrega, blagega srca, pobožen duhovnik. Podvodja Meršol je bil sama dobrot. Spiritual dr. Henrik Pauker, ki je še vsem v najboljšem spominu, saj je nedavno kot generalni vikar umrl, je bil omikan, učen, ljubezniv mož, poosebljena ponižnost. Izmed profesorjev, ki so bili vsi vrli možje, neutrudni v svojem poklicu, mi je pa najbolj v spominu rajni dr. Leo Vončina, ki je bil povsod, kamor je bil poklican, mož na pravem mestu. Škoda, da ga je Gospod tako zgodaj poklical k sebi po plačilo. Vončina bi v sedanjem času zelo potrebovali; on nam bi gotovo mnogo koristil. Razumel je tok časa. Nagovarjal nas je, naj se urimo in vadimo v pravilnem in gladkem pisanju slovenskega jezika. Imel je že takrat načrt, da naj bogoslovci pišejo in s pomočjo duhovnikov izdajajo poučne in zanimive knjige. Tako smo štirje bogoslovci poslovenili poučno in zanimivo nemško knjižico „Črtice iz življenja sv. očeta papeža Pija IX.“ Bilo je opisano njegovo trpljenje v času revolucije, beg v Gaeto, življenje v Gaeti, povrnitev v Rim, priprava in razglašanje verske resnice brezmadežnega spočetja preblazene Device Marije itd. Ko je bila knjiga dovršena, so mene poslali h knezoškofu Jerneju Vidmarju, naj jo predložim v pregled in naj prosim dovoljenja za objavo. Knezoškof me je prijazno sprejel, me poprašal, ali morda iščemo založnika knjigi in obljubil, da rokopis prebere.

Kakor sem že omenil, sem že z Reke dopisoval „Novicam“; urednika Bleiweisa pa nisem osebno poznal. Šele v semenišču sem bil tako srečen, da sem se mogel seznaniti s tem slavnim možem. Izprehajati smo se hodili bogoslovci na vrt „Kmetijske družbe“ na Poljane, kamor je pogostoma zahajal dr. Bleiweis kot učitelj živinozdravništva in tajnik „Kmetijske družbe“. Predstavil sem se mu in razodel veselje, da zdaj poznam moža, ki ga visoko spoštujem, ki ga pa tudi ljubi in spoštuje kot očeta vsak pravi Slovenec. Bleiweis mi je prijazno podal roko in me povabil, naj se z njim izprehajam po obširnem vrtu.

Več kot uro časa sva se prijazno pomenkovala o tem in onem. Ko sva se ločila, je izrazil nado, da se še večkrat snideva. Vsakikrat sem bil vesel, ko sem blagega gospoda zagledal na vrtu. Približal sem se mu in sem z njim po stezah šetajoč preživel mnogo prijetnih in poučnih ur. Tudi v semenišču sem mu marsikatero vrstico poslal in poslovenil marsikateri govor iz deželnega zbora. Ko sem postal duhovnik, sem ostal z njim vedno v prijateljski zvezi. Izmed več njegovih pisem, naj objavim tu le eno:

„Vi imate tako vljudno pero, da pridem z vprašanjem, respective s prošnjo do Vas: Ali bi hoteli za Vodnikovo slovesno „besedo“ 2. svečana primeren prolog v poeziji ali v prozi nam poslati? Seveda če bi Vas bila draga volja, bi rokopis potrebovali vsaj kakih pet do šest dni poprej, da se ga govornik ali govornica nauči. Da ni zmirom eno, bi kazalo, da bi ga kaka gospodična govorila, in zato bi moral prolog tudi za govornico osnovan biti. Proza bi menda tudi bila primerna — v poetičnem duhu zložena. Utegnila bi ona reči, zakaj da ženska enkrat nastopi in Vodniku na čast govori. Iz njegovih pesem bi se to lahko motiviralo. Končno bi se smelo to tudi poudariti (seveda „zart und fein“), da je bil Vodnik duhovnik in da vsemu liberalizmu vkljub ga Slovenija med najljubše sinove šteje in tudi anno 1874 njegov dan slavi.

To le so moje „unmaßgeblich“ misli, ako bi Vam drago bilo, mojo prošnjo uslišati. Če pa ni mogoče, bi Vas prosil, da mi blagovolite kmalu odgovoriti, ker čas je že blizu. Z odličnim spoštovanjem Vas srčno pozdravlja ves Vaš

Dr. J. Bleiweis.

Ps. Kako je Vaše zdravje? Upam, da boste dobro okrevali na veselje domovini naši.“

Tudi urednika „Zgodnje Danice“, Luka Jerana, sem včasih obiskal in mu kako nabožno pesmico prinesel. Premnoga njegova pisma, ki mi jih je kot duhovniku na razne kraje pisal, mi spričujejo, kako blag in ljubezniv človek je bil pokojni monsignor Jeran. Za vsako malo pesmico, za vsak skromen spis, ki ga je za „Danico“ prejel, se je prisrčno zahvaljeval.

Janežiča nisem osebno poznal, čeprav sva si vedno dopisovala in sem bil do njegove smrti z njim v prijateljski zvezi. Poslal sem mu včasih kako malenkost za „Slovenski Glasnik“ in mu v semenišču in tudi v službah nabiral naročnike. Mož je tudi obelodanil moje pesmi „Pervence“; žal, da se ni s tem še počakalo. Pesmi niso dovolj oglašene in opiljene; nekatere bi morale izostati.

Čas semeniškega življenja se je nagibal koncu. Čakala me je še huda poskušnja. Na koncu četrtega

leta po preskušnjah, par dni pred posvečevanjem, sem hudo in nevarno zbolel. Oslabel sem tako, da ni bilo misliti na posvečenje; po zdravnikovem nasvetu sem odšel domov. Kako bridko mi je bilo, ne morem popisati; vendar me je tolažila nada, da morda še kdaj ozdravim ter bom mogel stopiti pred oltar Gospodov. Doma sem bil previden s svetimi zakramenti; slab pa sem bil več mesecev. Na priprošnjo preblazene Device, do katere sem se vedno zaupljivo obračal, se mi je spomladi zdravje zboljšalo ter poletiti toliko utrdilo, da me je blagopokojni knezoškof Jernej pri splošni letni ordinaciji, 1. avgusta 1864, posvetil v mašnika. Srčna čustva veselja in hvaležnosti do Boga in Device Marije sem razodel v skromni pesmici, ki jo je prinesla „Zgodnja Danica“. Novo sveto mašo sem pel 15. avgusta 1864 v trnovski župni cerkvi. Svoje službovanje v domači župniji, potem dveletno bivanje v knežjem gradu Haasbergu in pastirovanje v Lozicah v vipavski dolini sem popisal pod naslovom „Črtice iz dnevnika“ v „Zgodnji Danici“, zatorej nočem tukaj ponavljati, kar sem tam že precej obširno povedal.

V mirni prijazni vasici na podnožju Nanosa, med dobrimi, poštenimi ljudmi sem skoraj štiri leta zadovoljno in srečno preživel. Mala pa snažna cerkva, posvečena sv. misijonarju Francišku Ksaverijanu, se mi je jako priljubila. Stanovanje sem imel sicer majhno, pa ker nisem boljšega zahteval, je za moje skromne razmere in potrebe zadostovalo. Tem lepši je pa bil za duhovniško hišo ležeči vrt, obsajen s plemenitim drevjem, katero je nekaj let poprej zasadil in cepil beneficijar Majnik, poznejši vrli in priljubljeni žirovski župnik. Bil sem prav zadovoljen v Lozicah in mislil sem ostati tamkaj, dokler me ne bodo drugam poslali. Pa človek obrača, Bog obrne. V mrzli zimski noči, pri hudem požaru, ki je par hiš upepelil, sem se prehladil in stara moja bolezen se je zopet oglasila. Skoraj celo leto sem se mučil in trudil opravljati duhovsko službo, dokler nisem bil prisiljen ločiti se od dragih mi Ložčanov ter oditi včasni pokoj na svoj dom.

Praden par vrstic o sedanjem bivanju v Ilirski Bistrici napišem, naj še omenim o slavni in znanih osebah, katere sem imel srečo videti, z njimi govoriti ali občevati.

Kot dijak nižje gimnazije sem parkrat videl slavnega provikarja Ignacija Knobleharja — Abuna Soleimana —, ko se je vrnil prvokrat iz Afrike in obiskal Ljubljano. Videl sem ga, ko je obiskal v hiši, kjer sem stanoval, znano mu rodbino. — Pokazali so mi tudi nepozabnega knezoškofa Antona Martina Slomšeka, ko je par dni bival pri knezoškofu Antonu Alojziju v Ljubljani. Tudi misijonskega škofa Friderika Baraga sem poslušal propovedovati v stol-

nici ljubljanski. Vodja Nečasek ga je pozneje peljal po vseh razredih gimnazije. Po kratkem, srčnem nagovoru, v katerem nam je priporočal, naj se varujemo greha, najhujšega zla, nas je blagoslovil. Kadar vidim njegovo podobo, ki ga navadno prav dobro predstavlja, se prav živo spominjam tega dogodka in svetega moža.

Bivajoč na gradu Wagensbergu sem pogostoma obiskoval pokojnega župnika in dekana Jožefa Burgerja v Šmartnem pri Litiji. Bil je uzoren, pobožen duhovnik in domoljub, ki je marljivo bral in podpiral slovenske časnike in knjige. V svoji mladosti je bil Metelkov prijatelj in je mnogo knjižic spisal v metelčici in dal na svetlo na svoje stroške. Bil je menda najmarljivejši metelčičar. Kakor sploh pisateljem iz Metelkovega kroga, tako je posebno Burgerju jezik lep, gladek, pravilen. Posebno „Evstahiju“ se moramo čuditi, da je prelagatelj že takrat tako klasično slovenščino pisal. Iz Burgerjevih in Zalokarjevih knjig se zamoremo še zdaj mnogo naučiti. Škoda, da so te knjige že skoraj pozabljene in se sploh premalo cenijo. Največ so temu krive nenavadne, nepriljubljene črke. Rad sem zahajal k temu znanstvenemu možu in se marsikako urico z njim v prijateljskih razgovorih kratkočasil.

Rad se tudi spominjam drugega moža, katerega sem vedno cenil in spoštoval, dekana postojnskega, že davno umrlega Petra Hicingerja. Mož je bil neutruden učenjak, uzoren duhovnik, skromen, ponižen, prijazen in gostoljuben. Lepo ga je opisal „Dom in Svet“ l. 1898. in resnično je bilo vse, kar je o njem povedanega. Obiskal sem ga nekolikokrat in vselej se mi je prikupil, da sem se težko ločil od njega. Njegova odkritosrčnost mi je jako ugajala. Vendar je bilo med nama nekoč neko malo nasprotje, pa le stvarno, ne osebno, in še to le za kratek čas. V „Novicah“ je Hicinger razlagal ime naših „Brkinov“ od starorimskih „Obokrinov“. Ugovarjal sem mu, menda tudi v „Novicah“, in ime razlagal kot slovensko. Mož je bil nekoliko nejevoljen, kakor sem slišal, in morda ni odobral mojega spisa. Prišel sem k njemu kmalu zatem, a bil je prijazen, kakor po navadi. Ko je slišal, da sem bolan, me je obiskal in se vedel prav ljubeznivo. Moža so preostro, včasih tudi krivično sodili.

Bivajočega v Lozicah na Vipavskem me je povabil stari znanec kanonik dekan tomajski rajni Anton Ukmar na svojo zlato mašo. Rad sem se povabilu odzval in odšel v štiri ure oddaljeni Tomaj na lepo slovesnost. Tam sem našel tržaškega škofa Legata, več tržaških kanonikov in mnogo duhovnikov, ki so slavili častitega starca jubilanta. Najbolj me je pa veselilo, da sem tamkaj našel dva moža in se z njima seznanil, ki sem ju že davno po imenu poznal in

visoko cenil. Prvi je bil tržaški prošt Schneider, ascet, p'satelj nabožnih knjig in izvrsten latinski pesnik, čigar mnoge krasne himne je „Danica“ ponatisnila po tržaškem škofijskem listu. Drugi vrli mož je bil pokojni Stefan Kocijančič, uzor pobožnega duhovnika in pravega domoljuba. Kocijančič je bil izvrsten slovenski pisatelj, ki je mnogo spisov Slovincem napisal; zraven tega je bil poznavatelj starih in novih jezikov. Ne vem, ali je kdaj kak Slovenec poznal in govoril toliko jezikov, kakor ta mož. Vesel sem se povrnil v vipavsko dolino, da sem se udeležil lepe slovesnosti prijatelja Ukmarja in da sem govoril z dvema tako odličnima pa tako skromnima in ljubeznivima duhovnikoma.

Leta 1871. je obhajal svojo zlato mašo naš metropolit, goriški nadškof dr. Andrej Gollmajer. Tajnik njegov, monsignor Globočnik, mi je nekoliko pred slovesnostjo pisal, da bi vzvišenega jubilanta gotovo veselilo, ko bi ga „Danica“, ki jo rad bere, s kako čestitko pozdravila. Izpolnil sem željo blagega monsignora Globočnika prav rad, ker sem bil prepričan, da vsi Slovenci radostno pozdravljajo dan, ko častiljivi starček, moj rojak in metropolit praznuje svojo petdesetletnico duhovniško. Poslal sem gospodu Jeranu kratek slivospev in „Zgodnje Danica“ ga je pred zlato mašo prinesla. Par mesecev po zlati maši sem bil v Gorici, obiskal sem monsignora Globočnika. Daroval mi je lepo knjigo, življenjepis svetih mučencev Kancijana in tovarišev s priloženimi molitvami. Knjigo je Globočnik spisal in na svetlo dal. Predstavil me je tudi nadškofu, kateremu sem se ponižno poklonil. Silno prijazno me je častiljivi starček sprejel ter mi zagotavljal, kako ga je veselila čestitka v „Danici“. Dolgo se je z menoj prijazno razgovarjal. Pri odhodu mi je v spomin izročil po en iztisek onih čestitk, katere je prejel ob svoji zlati maši, slovenske, hrvaške, italijanske, latinske in celo hebrejsko, katero mu je menda poklonil Kocijančič.

Pri tej priliki naj še omenim pokojnega Janeza Božiča, ki je bil moj profesor na Reki. Bil je kaplan v Krašnji in bil od tam s škofovim privoljenjem pozvan na Reko za namestnega profesorja. Bil je izvrsten jezikoslovec in je posebno latinski jezik temeljito poznal in klasično v njem pisal. Poslovenil je iz grškega Platonovega „Kritona“ in „Apologijo“, ki sta izšla l. 1862. v Janežičevem „Cvetju“. Poslal je marsikateri spis slovenskim časnikom in nekaj časa urejal Einspielerjevega „Slovenca“ v Celovcu.

Zavoljo bolehnosti torej sem se moral preseliti iz Lozic na svoj dom v Ilirsko Bistrico, kjer sem bil dalj časa le v začasnem pokoju. Ker se mi upanje ni izpolnilo, da se mi zdravje izboljša in utrdi, sem bil l. 1881. stalno umirovljen.

Svojega očeta sem izgubil l. 1880., dve leti poprej mi je umrl edini, srčno ljubljeni brat Jožef, nekaj nad trideset let star. Bil je marljiv, pobožen mladencič, blagega srca in trdnega značaja. Kdor ga je poznal, ga je spoštoval in ljubil; zato me je njegova smrt jako bridko zadela. Opisal sem njegovo lepo življenje in blaženo smrt v „Danici“ l. 1879.

Leta 1892. mi je umrl sorodnik in prijatelj, ki je v mojih dijaških letih očetovsko zame skrbel, o. Lju-

dovik Bilc, kapucin reškega samostana. Rečanom je bil jako priljubljen, ker je bil dober redovnik, siromakom pravi oče, ker so pri njem zmerom dobivali svéta in pomoči. Pogreb je imel veličasten; ljudstva vseh stanov brez števila ga je spremilo k večnemu počitku. Tudi njegovo življenje sem na kratko popisal l. 1893. v „Zgodni Danici“.

V Ilirski Bistrici, 25. januarja 1899.

Janez Bilc.

Pota.

Zložil Griša.

„Kam, brat pogum,
ti zvezdam pobratim,
kam v bojni šum,
ki smrt kosi za njim?

Kam bega slepa strast
nestalni ti korak?
Glej, rož razkošno slast,
ko pride mrak!

Na ustnah makovih
navžil se boš nocoj,
od solz boš Bakhovih
pijan z menoj!“

Noči prevalil grič
je zarje val,
zažvižgal v jutru bič
in vranec zacceptal:

Kaj mar titanom nam
olimpijskih vrtov,
nesmrtnih si bom sam
nabral cvetov. —

Kjer rožam krvavé
cvetovi pisani,
in streli govoré,
iz cevi risani —

nesmrtnost vzknila bo
iz večnosti poljan,
in rože poženo
iz mojih ran!

Iz temnih dni.

Zložil Griša.

Iz temnih dni, iz težkih dni
se zvezda prikazala je,
široko v temni nedogled
mi s prstom pokazala je:

Ko noga krvavela bo
na ostrí poti svežo kri,
iz vsake kaplje poženo
ljubezni dúri in oči. —

Glej, svojo pot med zvezdami,
ki večni jih deli prepad,
glej, temno pot in jasen cilj
pod tronom svetlih mirijad.

In čim temnejši je prepad,
ki mlada noga gazi v njem —
tem lepše zvezde zažaré
nad njim očaranim očem!

